

ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 7 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.

Մեր հայերէն. Тифлисть. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Redaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և առն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԵՆՈՆԻ

Միջայեղ Բայանդուրեանց, Սոֆիա Բարայեանց, Աննա Կուսիկեանց և Ստեփան-
նոս Բօրիսեանց խորին ցաւով յայտնելով՝ առաջին երեքը իրանց մօր, իսկ վեր-
ջինը իր քրոջ.

ՎԱՐՎԱՌԷ ԲԱՅԱՆԴՈՐԵԱՆՑԻ

մահը, խնդրում են աղագաններին և բարեկամներին հինգշաբթի, ամիս 13-ին,
շնորհ ընդհանուր ցաւով յայտնելով, որ անցողիկ, առաւօտեան 10 ժա-
մին, սեփական տանից, Սերգէեւսկայա փողոց № 14, կը տանվի Մոսկու ս. Կէրդ
էկեղեցին, իսկ այգանից, պատարագից յետոյ՝ խօշիվանքի գերեզմանատունը:

1—1

ԲՈՎԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Որ օրվայ համար է. Միւլիթարական երեւոյթ.—
Ներքին Տեսչութիւն. Գիւրջ տարրը. Ամուսնա-
կան խնդիրներ. Նամակ էջմիածնից. Ներքին լու-
րեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կանանց կոնգրէս
Բերլինում. Պրոֆեսոր Լէյզն. Արտաքին լուրեր.—
ԽԱՌՆ ԼՈՐԻՆ.—ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅ-
ՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Սասուն.

ՈՐ ՕՐՎԱՅ ՀԱՄԱՐ Է

Թատրոնական սեղօնը սկսված է. շուտով
ձմեռն էլ կը հասնի, երբ երկար դի-
շերներն անցկացնելու համար հասարա-
կութիւնը, աւելի քան տարվայ ուրիշ
եղանակներին, պահանջ է դրում թատրոն
յաճախելու.—իսկ հայոց թատրոնի դռնե-
րը փակ են, և ինչպէս երևում է, հեշտու-
թեամբ էլ չեն բացվելու:

Մի կարծառու փայլուն շրջան ունենա-
լուց յետոյ, Թիֆլիսի հայոց բեմը վերջին
տարիներս գոյութիւն ունեցաւ զխաւարա-
պէս մասնաւոր անձանց դրամական
նպատակներ շնորհիւ: Այս տարի այդ նը-
պատակները չը կան, քանի որ ոչ ոք ըրիսկ
չէ անում ձեռնամուկ լինել այդ գործին,
և այդպիսով դերասանական խումբը, զըր-

մից ոչինչ օգնութիւն չը ստանալով, ձեռ-
քերը ծայրած նստել է, և սպասում է մի
աջող քամու, որպէս զի աղային թատ-
րոնի ջանքախնամ նաւը բայ թողնէ դէպի
այնտեղ ծովը...

Որտեղից պէտք է փչէ այդ աջող քա-
մին: Երևակայել, որ մի հայ դրամատիկ
այս տարի մի քանի հազար կը քնէ,—գա-
նիթէ չասնէր ցնորք, գէթ մեծ միամտու-
թիւն կը լինի: Սպասել, որ մի հայ զգա-
լով, որ իր վերջին փայլները հասնել են,
մի խոշոր դուռը կը կտակէ հայոց թատ-
րոնի օգտին,—գա էլ երազ է, որովհետեւ
հայը սովոր է փողեր կտակել աւերակ
վանքերը նորոգելու, բայց թատրոն պահ-
լու՜մ երբէք: Եւ վերջապէս յոյս ունենալ
որ դերասանները իրանք իրանց սեփական
ոյժերով, առանց օտար աջակցութեան կա-
րող են ընկերաբար միանալ և համե-
րաշխուքեամբ գործը առաջ տանել.—գա
էլ թէեւ գեղեցիկ բայց անիրագործելի
ցանկութիւն է, որովհետեւ համերաշխու-
թեան զաղափարը նոյնքան անձնագիտ
մեր գերասաններին, որքան և դրամական
ապահովութեան զգացմունքը...

Մնում է, որ զրաից մի պատահական
օգնութիւն լինի, մնում է, որ դրամական
նիթէ ոչ շատ մեծ, գէթ մի չափաւոր նը-

պաստ տրվի, որպէս զի այս տարի մենք
թատրոնից զուրկ չը մնանք և բայ անենք
նրա փակված դռները: Մեր կարծիքով,
իրեն այդպիսի դրամական նպատակ, կարող
են ծառայել երկու գումարներ, որոնք
հայոց թատրոնի անունով պահվում են,
բայց չեն գործադրվում: Կրանցից մէկը
այն 1000 ռուբլին է, որ պահվում է հա-
յոց Բարեգործական ընկերութեան կասա-
յում, ակումբի անունով, իսկ միւսը այն
5,000 ռուբլին, որ բաղուէր երիտասարդ
թատրոնային լալայեանի ժառանգները ի
յիշատակ նրա կտակել են հայոց բեմին:

Այդ երկու գումարներն էլ պահվում են
հայոց թատրոնի անունով, երկուսն էլ տըր-
ված են թատրոնի համար, բայց մնում են
առանց գործադրութեան, որովհետեւ Թիֆ-
լիսի հայ հասարակութիւնը իրան սփո-
ւում է այն երեկոյան յոյսով, թէ գեռ
չը բացված թառամած՝ ակումբը երբ և
իցէ պէտք է դպրութիւն ստանայ և հայոց
թատրոնը ծաղկեցնէ...

Ջարմանալի է հայը.—այս փայլուն ժո-
ղովուրդը թաղված է աղիտութեան մէջ,
իսկ հայը փողեր է կտակում, որ սրանից
50 տարի յետոյ զարոյցներ բացվեն: Այս
փայլուն ժողովրդին ուսում առած, կըրթ-
ված մասնագէտներ են հարկաւոր, իսկ
հայը փողեր է դնում բանկում, որ նրա
տոկոսով սրանից երեսուն, քառասուն տա-
րի յետոյ մարդիկ դնան ուսում առնելու
Այս փայլուն սով կայ, ժողովուրդը տանջ-
վում է, իսկ հայը իր փողերը բանկն է
դնում, որ նրա տոկոսով գեռ հարկւր տա-
լուց յետոյ ժողովրդին օգնեն, զարոյցներ
բանեն, զըրբն տարաբնու...

Նոյնն է և թատրոնի գործում: Այս փո-
պէս մենք թատրոն չունենք. ժողովուրդը
մայրենի լեզուով ներկայացումներ չէ տեա-
նում.—իսկ մենք փողերը բանկն ենք դնում,
որ սրանից հինգ, տաս, քսան տարի յե-

տոյ, երբ մի ինչ որ ակումբ կը լինի՝ նա
վերցնէ այդ գումարները և գործ դնէ յո-
գուտ հայոց բեմին...

Այս միայն հայը կարող է այդպէս մը-
տածել, միայն հայկական լոգիկան կա-
րող է այդպէս դատել.—աւերակ ցաւերը,
ժողովրդի այսօրվայ պէտքերը չը տեսնել
չը հոգալ, և միայն մտածել մի ինչ որ
հեռու ապագայի մասին, մի ինչ որ ապա-
գայ բարոյութեան մասին...

Ապագայում ինքը ժողովուրդը գուցէ
այնքան դարգայած, այնքան զիտակցական
կը լինի, որ ինքը կարող է առանց բարե-
բարներին, առանց ակումբների, առանց
մենտորների հոգալ իր պէտքերը, իր ցա-
ւերը, իր կարիքները:

Եթէ օգնել կարող էք՝ այժմ օգնեցէք.
և փոխանակ փողերը բանկերում պահելու,
տուէք, որ թատրոն ունենանք, որ մայրենի
լեզուից զրկված չը մնանք:

Ո՛ր օրվայ համար էք պահում:

ՄԻՒԹԱՐԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹ

Մենք համոզված ենք, որ կաթողիկոսական
նոր կոնգրէսը, որ տրված է Ներսիսեան
զարդի հոգաբարձութեան, մեծ ուրախու-
թիւն կը պատճառի մեր հասարակութեան:
Այդ կոնգրէսով փարատվում են զանազան
տեսակ կասկածներ և սխալ ենթադրու-
թիւններ, որ լսվում էին վերջին ժամա-
նակներս զարդի վարչութեան իրաւունք-
ների վերաբերութեամբ: Կաթողիկոսական
կոնգրէսը որոշ և պարզ իրաւով մատնանիշ է
անում զարդի կանօնադրութեան
վրա, ճանաչելով այդ կանօնադրութիւնը
իրեն ղեկավարող հիմք՝ զարդական բո-
լոյ գործողութիւնների համար:

Նոյն իմաստով մի կոնգրէս մի քանի ժա-
մանակ առաջ տուել է Վեհափառ Շուշու-

տուն, Հոբանայե—20 տուն, իսկ արեւելեան կող-
մից՝ Փորն—10 տուն, Տալին—15 տուն, Հոս-
նուտ, Հարթը 20-ական տներ և այնուհետեւ դե-
պի աւելի հիսուս ձորաբերանում Ըսպանկ, Նդ-
կարթ, Հիթնը, Գերմալ և այլ բաղամթիւ գիւ-
ղեր, որոնք փակված են միմանց հետից դէպի
Մշոյ դաշտն իջնող լեռնաշղթայի վրա:

Տարբերել միայն կարող է տալ 500 պատե-
րադմոններ: Այս դաւառից յետոյ, զուտ հայա-
նակներ են՝ Շատաթ, որը կարող է տալ 1000
պատերազմող և որի զխաւար գիւղն է Գէլիէ
Գուզան, մօտ 120 տուն, յետոյ փասնաց դաւա-
ռը իր Մշոյ գիւղով, որ կարող է հրացան վերց-
նող հանել 350—400 անձից ոչ աւելի:

Ամբողջ Սասունի զիջքը լեռնային է. դաշ-
տային տեղեր քիչ կան, նրանք աւելի շատ
են խուրթ և Պաշտալէն դաւառներում: Խու-
թը, որ Պաշտալէնից երկու օրով ճանապարհ հե-
ռու է, ունի իր երկու կողմը բարձր անտառա-
պատ լեռներ. անտառներում բուսում են եղևի,
կաղնի, իսկ ստորին մասում կաղամախի ծառեր են,
որ դերասներ են մատակարարում չրջակայ բոլոր
դաւառների շենքերի համար: Այդ անտառները
գրեթէ վայրենի են և անմարդաբնակ, չի վայրի
կենդանիներով, նաև մի քանի քիւրդ չէյխերով,
որոնք խորհրդաւոր կերպարանքի տակ մտնելու
համար ընտրել են խուրթի Սև լեռների սև սև ան-
տառների խորքերը: Խուրթի դաշտային տեղերում
ցանկում են ցորեն, կորեկ, գարի և գլգլի:

Այդ գլգլի կոչվող հացահատիկն է ահա,
որ կաղմում է ամբողջ Սասունի հացը: Գա ու-
պածն և նրա մեծութեամբ, տափալ, բայց սպի-
տակ գոյնով հատիկ է, որ բուսում է մեծ առա-
տույթեամբ: Նրա բոյսը երկու մարդաստակ եր-
կարութեամբ ցորեն ունի, որի հաստութիւնն է
երեք մատ. ցորենի գլխին ողկոյաձև, ճիշդ եր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՍՍՈՒՆ

(Լատիներաֆիական տեղեկութիւններ)

Սասունը, որ այժմ մեծ ուղադրութիւն է դը-
րաւել և որ այնքան քիչ է ուսումնասիրված, լեռ-
նային մի ապառաժոտ երկիր է:

Սասունի դաւառները ահա թէ որոնք են
Ամենից վերեւ, այնտեղ, ուր միայն հայեր են
բնակվում և որը զխաւար կենտրոնն է, կոչ-
վում է Բարակ. դա Տալօրիկի ձորն է՝ նրա
վերին մասը, որը իր կուրծքերի վրա ունի արեւ-
մտեան կողմում Տալօրիկ, Հաբանք, Հոյզինք
գիւղերը, աւելի ճիշդն ասած՝ թաղեր. իսկ արեւե-
լեան կողմում Փորն, Տալինք, Հոսնուտ և աւելի
դէպի հիւսիս ձորից դուրս եկող Ըսպանկ ու
Նդկարթ աւանները:

Բարակից յետոյ Շատաթն է զխաւար դա-
ւառը. այդ Շատաթը Սասունի դաւառ է և ոչ
թէ Ռշտունեաց երկրի Շատաթու դաւառը: Այդ
դաւառի գիւղերն են՝ Խուրթ և Խիան, վերին-
վան Կապառ, Խարդանք, Պաշտալէն, Բուս-
նուտ, Խուրթ և Փասնաց դաւառները:
Դրանք են ահա, որ Սասնոյ երկիրը՝ ասվող լեռ-
նային աշխարհ են կազմում: Այս դաւառներից
Բարակի և Շատաթի բնակիչները բոլորն էլ հայեր
են, իսկ միւս դաւառներում կան և քիւրդեր:
Սասուն—երկու մասը քիւրդ, մի մասը հայ. փասնաց
դաւառում—հաւասար. Խիան աւելի շատ հայ, Խու-
րթում հաւասար, Խարդանքում նոյնպէս: Բոլոր

դաւառներում միայն մօտաւորապէս կարող են
լինել 4—5000 տուն հայ. տուն կայ սակայն, որ
կարող է 17—20 անձ հրացան բռնող հանել: Հա-
յերի տները քիւրդերի պէս չեն, վերջիններս միա-
սին ապրել չը դիտեն. ի՞նչ մի տան մէջ հինգ
եղբայր են, նրանք բաժանվում 5 տուն են կաղ-
մում:

Բրդական ցեղերն են.

1) Բաբրանցիք, որոնք ձմեռը իջնում են
Ներքին-Կաշա կոչվող դաւառը (Տալօրիկի ձորի
հարաւային մասը), իսկ ամառը բարձրանում են
Շատաթու լեռները վրա:

2) Բաղդեկանցիք, որոնք նոյնպէս ձմեռը
Ներքին-Կաշա են իջնում և ամառը գալիս բըռ-
նում են ս. Յովհաննու վանքի լեռները (Տալօ-
րիկի հիւսիս-արեւմտեան կողմը), Մուշի դաշտի
վերեւում:

3) Ուշլիցնիցներ, որոնք Ներքին-Կաշան են իջ-
նում նոյնպէս և ամառը բռնում են Սև սար
կոչված անտառապատ լեռները—ս. Աղարիկի մօտ,
Պաշտալէնի և Մշոյ դաշտի մէջտեղի տարերը:

4) Բալաքցիք, մի յայտնի ցեղ, որ բաժան-
վում է երկուսի՝ չիկոտանցիք և բըղբըցիք, բնակ-
վում են Խարդանքում, վերին-Կապառում և Մարա-
թի լեռների մէջ: Այս մեծ ցեղը կազմված է ա-
րաւ տոհմերից. խոսում է արաբերէն և մեծ
րարեկամութիւն ունի հայերի հետ. քիւրդերի
միջից հայերի միակ օգնական դաշնակիցները
նրանք են: Յաճախ դրանք միանում են հայերի
հետ կառավարութեան դէմ, այնքան օրինակ են,
որ եթէ քսան անձի մէջ մի հայ մտնի, բոլորը
սեն հայերէն խօսել. նրանք բոլորն էլ զի-
տեն և յիշում են այն բոլոր օգնութիւնները,
որ ստացել են բալաքցի երկու ցեղերից: Միւս
քիւրդերը թշնամի են հայերին. քիչ բարեկամ են

և երբեմն միայն Սասունի և խիանի քիւրդերը, մա-
նաւանդ այն պայմանով, եթէ ապստամբող կամ
դէմ դնող սասունցի հայերը չընդունեն իրանց
մէջ օտար հայեր:

Ամենից կատաղի և հայերի թշնամի ցեղերն
են բաղդանցիք, բըղբըցիները և բաբրանցիք, ո-
րոնք գրեթէ միշտ կուր մէջ են իրանց դաւառ-
ների հետ. աւաղակային և խաշնարած ժողովուրդ-
ներ են դրանք, արեւմտեան և վայրենի:

Սասունում բացի վերոյիշեալ բրդական ցեղերից,
կան նաև խիանի մէջ խառն ցեղեր. Խուրթում
Մուսաբեգի ձորերն են և Տալօրիկի ձորի ներքին
բերնի մօտ, Ներքին-Կաշաում՝ Գալարցիք: Արանք
թշնամի ցեղեր են:

Այս բոլոր քիւրդերը միասին կարող են ար-
տաղրել մօտ 4—5000 կուռքներ հայերի դէմ,
որոնք կարող են իրանց կողմից 6000 ունենալ և
նշտութեամբ ընկճել առաջիններին, եթէ կառա-
վարութիւնը չը միջամտէ՝ օգնելով քիւրդերին:

Հայաբնակ ամենազխաւար դաւառն է—Սասունի
լեռների կենտրոնը և Սասունի էական մասը—Բա-
րակը, որ և կոչվում է Տալօրիկ: Այս դաւառի
հիւսիսից, Գոթի գիւղի մօտից տարածվում է մի
ձաղարան ձոր մինչև հարաւ. լայն բերանի լայնու-
թիւնը մի ժամաչափ է, 5—6 վերստ, իսկ հիւսիսից
հարաւ երկարութիւնը 2—3 օրով ճանապարհ.
ներքին ձայրով նա հանգում է Ներքին-Կաշայի
վրա. Ձորի միջից, բլրակով Սև լեռներից, հոսում
է մի գետ, յետոյ մեծանում է նա իր արեւելեան
կողմից Մէրզեղար սարից հոսող մի ուրիշ ջրով,
կտրում է ամբողջ տարածութիւնը և գնում Ներ-
քին-Կաշա, այնտեղ թափվում Փարէի կա-
մուրջի տակ մի մեծ ջրի մէջ:

Տալօրիկի ձորը գեղածածղ, բաւական ծա-
ւաղաբ մի տեղ է. ունի իր կրճերի վրա արեւ-
մտեան կողմում Տալօրիկի 30 տուն, Հոյզինք—40

Թեմական դպրոցի հոգաբարձութեան, մատնացող անկողի կանոնադրութեան վրայ, որը և պէտք է որոշի դպրոցի վարչական կանոնները: Երևանի Թեմական դպրոցի հոգաբարձութեան նշանակման և հրահանգի ղեկավարվելը դրուած թիւն ունեցող կանոնադրութեամբ:

Կանոնադրութեան իմաստով գործելու հրահանգը հանգամանորէն մեր հասարակութեան յուզված մտքերը:

Այդ բոլորի մէջ մի երևոյթ շատ միութարական է: Այդ այն է, որ հասարակութեան մէջ նկատուում է որոշ ձգտում դէպի օրինականութիւն, մաքրում կամայականութեան, պատահականութեան և անորոշութեան դէմ:

Յիշատի մի քանի տարիներ առաջ մեր դասնապետ հիմնարկութիւնները ղեկավարները պարզ չէին ըմբռնում հաստատ սխառտի, որոշ կարգ ու կանոնի անհրաժեշտութիւնը և շատ անգամ, նոյն իսկ առանց որ և է չար ղեկավարների, շեղուած էին այս ու այն կողմ: Նրանք ամենեւին չէին էլ ուրախանայ, եթէ նրանց յիշողնէին, թէ չը պէտք է շեղվել կանոնադրութիւնից: Իսկ այժմ դա միայն ուրախացնում է: Կանոնադրութեան համարում է, որ միայն որոշ սկզբունքներ, որոշ կարգ և կանոն ճանաչելով, կարելի է աշտուղութեամբ առաջ վարել հասարակական գործը: Եւ որ կանոնադրութեան, քանհամարութեան վրա հիմնված գործադրութիւնը կը հասցնի մեծ չարքիներ և սխալներ:

Անկախած՝ կեանքի առաջադիմութեան և նոր պահանջների հետ միասին կարիք կը զգացվի եղած կանոնները և հրահանգները փոփոխել և կատարելագործել: Բայց քանի չէ ծրագրված նորը, քանի չէ հրատարակված նոր և աւելի լաւ կանոն, անպատճառ, ղեկավարողը պէտք է լինի գոյութիւն ունեցող կանոնը:

Կրկնում ենք, ներկայումս մեր հասարակութեան մէջ նկատուող ձգտումը դէպի օրինականութիւն, դէպի սկզբունքներ և հիմնական կէտեր ճանաչելով—միութարական երևոյթ է և առաջադիմութեան մի նշան:

Ահա հէնց այդ տեսակետից էր, որ մեր հասարակութեան մի մասը մի քանի ամիս սրանից առաջ դիմեց Վեհափառին, և մի մեծ գեկուցադրի ներկայացնելով այն կարծիքը յայտնեց, թէ անհրաժեշտ է մեր բոլոր հիմնարկութիւններին մէջ որոշ

սխառտ մտցնել, որոշ կարգ և կանոն հաստատել:

Առանց որոշ կանոնների, առանց որոշ սխառտի, մեր բոլոր հիմնարկութիւնների մէջ անպակաս կը լինեն խառնակութիւնները, թիւրմտացութիւնները, անխորժութիւնները, որոնք այժմ ամեն քայլափոխում պատահում են և մեծ վնասներ առաջանում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԻՐՈՒ ՏԱՐԸ

Քրդական ցեղերը, որոնք բռնել են Հայաստանի լեռնային մասերը, իրանցից ներկայացնում են մի հակակոտորակ, խաղաղ և աշխատասէր ազգաբնակչութեան թշնամի մի տարր, որ ահագին արգելքներ է դնում ժողովրդի խաղաղ զարգացման դրծի առաջ, որ միշտ երկիրը պահում է պատերազմական դրութեան մէջ:

Քիրդը անվիհեր է. նա երկիւղ չը գիտէ, երբ ձեռքին գէշը ունի, արիւն թափելը նրա պարտքն է, իսկ այրել, թալանել, սպանել, կողոպտել, աղէիկ փախցնելը նրա սիրած պարագայունքը, նրա քաջութիւնը, նրա պատիւը: Հայաստանի գեղեցիկ լեռները լանջերը վրա բերող նման է մի առասպելական ոյժի, որից զոդում է ոչ թէ միայն խաղաղ, աշխատասէր, երկրագործ հայը, ոչ թէ միայն յոյն վաճառականը, այլ նոյն իսկ զինաւորված թիւրք զինուորը, թիւրք պաշտօնեան, մինչև իսկ վալիս...

Այժման այդ վայրենի հրոսակները, որ մեծ մասամբ հայկական ծագում ունեն և երբեմն նոյն իսկ քրիստոնէութիւն էին դաւանում, իրանց գոյութիւնը պահպանելու, իրանց ապրուստը հայթայթելու համար փոխելու իրանց կրօնը, և թողնելով խոփն ու գուլթանը, դաշտն ու արտը ապաւնեցին էրզրումի, Վանաձորի, Կիւր-Բէքերի լեռները, և սկսեցին ապրել ժողովրդի հաշով...

Եւ ահա այսօր էլ այդ ցեղերն են, որոնք ամբողջ երկիրը պահում են պատերազմական դրութեան մէջ. թոյլ չեն տալիս, որ երկրի մէջ գէթ մի քանի տարի միմեանց վրա տիրապետի հանգստութիւն և ապահովութիւն. թոյլ չեն տալիս, որ երկրագործը վայելի իր աշխատանքի հալալ պատուը.—անդադար և ամեն տեղ առաջ բերելով աւերմունք, յախշտակութիւն, սպանութիւններ...

Քիրդը տարբեր, ճշմարիտ է, զօրեղացի է, յան-

դգնացի է,—բայց այդ դեռ չէ նշանակում, որ նրան անկարելի է ընկնել, անկարելի է դիմաթափ անել: Եթէ նոյն իսկ թիւրք կառավարութիւնը ցանկանայ—այդ կարող է անել:

Բաւական է միայն, որ թիւրքաց կառավարութիւնը բացարձակ կերպով ցանկանայ, որ վերջ տրվեն քրդական ճնշումներին, այն ժամանակ ինքը ժողովուրդը կը կարողանայ իրան պաշտպանել, և քիրդը տարբեր ընդ միշտ կը դապվի:

ԱՄՈՒՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Արդէն հաղորդեցինք, որ այս օրիս լոյս տեսաւ մի նոր գիրք «Ամուսնական տարակուսանքներ» ներքնառնով, հեղինակութիւն Գաբրիէլ Աւաթեանի, և խոստացանք մի առանձին յօդուած նուիրել այդ գրքին:

Մենք հարկաւոր ենք համարում կանգ առնել «Ամուսնական տարակուսանքների» վրա, մանաւանդ այն պատճառով, որ նա վերաբերում է մի շատ կենսական հարցի և փորձ է անում լրջօրէն, անաչառապէս, միայն պատմական փաստերի և լոգիկական եզրակացութիւնների հիման վրա՝ քնննադատել իր առաջ դրած խնդիրը, մի խնդիր, որ աշխատում է ինչ աղաւաղել դատարկութիւն և անշնորհ քննադատները: Եւ այդ փորձը աշողվել է հեղինակին:

«Ամուսնական տարակուսանքներ» գրված է Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանի մի քանի տարի առաջ լոյս ընծայած «Ամուսնական խնդիրներ» անունով գրքի և նրա դէմ եղած յարձակումների ու quasi քննադատութեան առթիւ: Ինչպէս յայտնի է, Սեդրակեան եպիսկոպոսի գրքի քննիչը զուրա եկաւ բռնի Արամեան, իրան արժանի մի թիւրքի մէջ, և այնպիսի մի հեղինակաւոր տնօրէն, այնպիսի ձևերով, որ միաժամանակ կարող էին մի բոլոր երևակայել, թէ Սեդրակեանի բռնիքը՝ Գերմանիայի ամենաքննադատ աստուածաբանական դպրոցներից մինի վկայեալ կանգնողատ է կամ կանոնիկոս:

«Ամուսնական տարակուսանքների» հեղինակի քննադատութիւնը անհերքելի կերպով ապացուցանում է այն իրողութիւնը, որ բռնի Արամեանի այդ կրքոտ, անհիմն, միակողմանի քննադատութիւնը զուրկ է որ և է զբաղանական արժեքից, որ նա բոլորովին բռնի է եկեղեցական իրաւաբանութեան և աստուածաբանական գիտութեան մէջ, և միայն մարդկային յանդիմանութեան մէջ պէտք է որոնել այնպիսի մի երևոյթի պատ-

ճառը, երբ «կոչակալը յանձն է առնում խոհարարի պաշտօն կատարելը»:

Ճիշդ է, «Ամուսնական տարակուսանքներից» երևում է, որ Սեդրակեան եպիսկոպոսը մի քանի հարցերի պատճառաբանութեան մէջ ըստ ամենայնի կոմպետէնտ չէ, բայց հաստատուում է և այն իրողութիւնը, որ ընդհանրապէս Արիստակէս եպիսկոպոսը շատ ճիշդ ըմբռնել և լուսարանել է իր շօշափած խնդիրը, և նրա դրած թէգիտները միանգամայն համաձայն են ժամանակակից կանոնադրութեան (каноническое право) հիմունքներին, այնպէս որ Արիստակէս եպիսկոպոսը հանդիսանում է ոչ թէ մի նոր մտքի, գաղափարի և վարդապետութեան քարոզիչ, այլ միայն կրկնում է այն, ինչ որ եկեղեցական իրաւաբանութիւնը և կանոնական իրաւունքը վաղուց քարոզել և վարդապետել են, ինչ որ առանդում է հայոց եկեղեցու պատմութիւնը:

Ընթերցողները անկասկած գիտեն, որ «Ամուսնական խնդիրներ» գրքի հեղինակը, հիմնվելով եկեղեցական ժողովների հաստատած կանոնների և եկեղեցու հայրերի գրաւածների իմաստի վրա, եկել էր այն եզրակացութեան, թէ հայոց եկեղեցին իր ամբողջ գոյութեան ընթացքում ընդունել է ամուսնաւրուծութեան օրէնքը, ուստի և այն կարծիքը, թէ՛ պսակը անլուծելի է հայոց եկեղեցու կանոններով, միանգամայն դուրկ է պատմական և իրաւաբանական հիմքից:

Բացի դրանից, Սեդրակեան եպիսկոպոսը հաստատելով բազմաթիւ օրինակներով և այն անհերքելի իրողութիւնը, թէ ներկայումս եկեղեցական ժողովներից հաստատված կանոնները ամուսնաւրուծութեան և հաս ու չ հաս ի խնդիրների վերաբերմամբ պակասիկայի մէջ բողոքովին աղաւաղվել, յեղաշրջվել են և մեծ դեղձումների դուռ են բացել, ցանկութիւն էր յայտնում, որ այդ զեղումները առաջն առնվել և կամայականութեամբ վերացվել մեր հոգևոր առեւտններից, իսկ այդ նաւարաւոր էր համարում միայն այն ժամանակ, երբ կը կազմվի մի ընդհանուր հրահանգ, մի ընդհանուր կանոնադրութիւն, որ ընդհանուր կանոնադրութիւնը համար: Իսկ կանոնադրութիւնը կազմվելը դժուար չէ, քանի որ կան եկեղեցական ժողովներից հաստատված և նուիրագործված կանոններ:

Եւ ահա մի այդպիսի օգտակար առաջարկութիւն, մի այդպիսի համակրելի միտք, որ Արիստակէս եպիսկոպոսից առաջ արտայայտել էին և ուրիշները և նոյն իսկ մեր մամուլը, փոխանակ լուրջ քննադատութեան, մի «անդադող» երևութեան» առաջ բերեց, ինչպէս նկատում է Գաբ.

է ապատմութեան դրօշակը, բոլոր գործերը բարձի թողի են եղել և ժողովուրդը ոչ մի յարաբերութեան մէջ չը գտնվելով դրսի աշխարհի հետ, գրեթէ սոված է մնացել, առեւտուրը դադարել է, եղած պաշարը սպառվել և սովը ըսկսում է Թիւրքի այնտեղ—վերնում, ուր մարդ ու կին, զինված՝ վճռել են մեռնել, քան անձնատուր լինել:

Արդէն Սասունի ձմեռը վրա հասաւ, ուրիշ ձմեռ գիւղացիք զբաղվում էին կտաւ և այլ հագուստեղէն գործելով իրանց համար, իսկ այժմ նրանք հսկում են որպէս զի թշնամին օտ չը կուխ լեռներում և իսկ իրանց աղատութիւնը:

Ամառը Սասունում հով է և անթոքելի. ձօխ բուսականութիւն, առատ ջուր, սքանչելի բնութիւն, ծաղկալիլ և հոտ բուրոյղ ջարդոտ բլուրներ, սակաւ բայց զմայելի մարգեր, ծառազարդ ձորեր և ծործորներ... իսկ ձմեռը, որ սկսվում է նոյեմբերից և տևում մինչև ապրիլ ամիսը, խիստաշունչ է և անառնամանկ: Մեծ քանակութեամբ ձիւն է գալիս, սառում են բոլոր ջրերը և ձիւնով ծածկվում մեծամեծ լեռները: Այդ ձիւնի առատութիւնը օգտաւէտ է լինում նրանով էլ, որ գիւղացիք լծում են իրանց բալիկները և դ հ ու կ ն եր ու դնում են անտառներից ցած բերելու աշնան կտրտած ու զիլած տերեւալից ճիւղերը: Աշնան անհար և ներքե բերել նրանց, որովհետեւ գրեթէ անկանելի լեռներ են եղներ և սալի համար, բայց ձմեռը ինքը գիւղացին տանում է դ հ ու կ զ դէպի վեր, բառնում է նրա վրա ձիւղերը, յետոյ ինքն էլ լծվում և աշրպէս տեղ հասցնում:

Այդ երկու տեսակ սահմանները նրանք գործ են ածում տեղափոխութեան համար, իսկ իրանց քայլելու համար նրանք ստերին են կատարել լաւան կոչվող մի տեսակ ձուած և տա-

կար սիրուն սեխի մեծութեամբ և ձուով զլիսի վայր կախված է հասկը: Իւրաքանչիւր հասկ տալիս է 3—4 գաւաթի չափով հատիկ:

Գլխիւ աղում են ջրաղացներում, ալիւրից կըր հացեր շինում և թխում են ցածկիկ, առջնից բաց բերանով թոնիրներին մէջ, որոնց տեղացիք թ վէկ են անուանում: Բացի գլխիւ հացից գործ են ածում նաև կորեկի և երբեմն էլ ցորենի հաց, երբ սասունցիներին աջողվում է դաշտերն իջնելու՝ իրանց երկրի բերքերը ցորենի հետ փոխելու համար: Գլխիւ ցանում են ամեն տեղ, նոյն իսկ Տաւրոսի ձորում և լեռների միջի այն ամեն տափարակների վրա, ուր կայ մի քիչ հող: Հողը հերկվում է շատ հեշտութեամբ, վերին աստիճանի բերդմաւոր է, իսկ գլխիւ հասկերը կատարեալ պարարտ: Երբեմն 4 կե—երկու զոյգ—բաւականաւում է վարելու համար մի գլխի բոլոր արտերը: մի լուծ եղ է, որ գոթութեան է շարժում: Արիւն Սասունում, Քարակի փայտոտ մասերում, ուր կան հողեր, հողոտ տափարակներ, պատահում են երբեմն այնպիսի կատաստրոֆներ, որ գիւղացիք տանվում են սաստիկ, մինչև որ կարողանում են վնասները տեղը լցնել: Մի անգիր կամ մի ջրի հոսանք լուսնում տանում է հողային չերտը և երևան հանում փայտոտ մասը. այն ժամանակ գիւղացին ստիպվում է մէջքին առնել այժմ մորթի բարձրիկ և կողովով հող կեղծ ու լցնել այնտեղ, կարողանաւու համար գլխի կամ այլ հացա-հատիկ ցանելու: Հողը այնքան բերդմաւոր է, որ 5—6 սառնաչափ տարածութեամբ տափարակի գլխիւ և բերքը կերակրում է մի ամբողջ տուն ձմեռվայ ամիսներում:

Բուսականութիւնը և առհասարակ բուսական բերքերը հարուստ են Սասունի մէջ: Անտառներ վերելում չը կան, բայց կան պրակներ անաղաւառու ծառերի, որոնց տերեւները գոնէ օգուտ են

տալիս. տեղացիները կտրտում են այդ ծառերի ճիւղերը, դարում մարագում իրանց տերեւներով և ձմեռվայ ամիսներում իբրև խոտ ածում են ոչ խաւերի առջև, միւրկացած ճիւղերն էլ վառելիք են անում:

Պողտու ծառեր ևս շատ կան. ընկուղենիներ առատ են Վերին-Վաղարշի, Շատախում և նոյն իսկ Տաւրոսի կամ Կան խնձորենիներ ևս. ամեն տեղ անաղաւառ պտուղներ են պղ ի ն ջ ք ք և մ բ ռ: Կ ի թ ը: Սրանցից առաջինը, որ այժմ, Սասունի պաշարված դրութեան ժամանակ, պահպանում է լեռների քայլերի կեանքը, սիսեռաչափ փորելի կը լըր պտուղ է, որ հասունացած ժամանակ դեղնում է. ունի մեծ կորիզ, ուտվում է նաև կորիզով միտաղ: Սասունցիները ծնծում են նրան, խմոր շինում փոխիղի պէս և ուտում: Այդ պղտուղը ծանօթ է նաև կովկասցիներին և իր ու ը շ ն անունով: Պղնջից յետոյ, նրա մի տեսակն է մ բ կ ի թ ը, որի պտուղը տափակ է և սև: Նրանից ձէթ են հանում կերակրի համար: Երբեմն են, խմոր շինում և քամում: Գուրս եկած ձէթից սապոն էլ են շինում տեղացիք:

Այդ բերքերի հետ կայ նաև մեծ քանակութեամբ շատ ընտիր խաղող բոլոր գաւառներում, մանաւանդ Տաւրոսի ձորում: Վերին-Վաղարշի մէջ խաղողը վայրենի է, որ բուսում է ինքն իրան և բարձրանում փաթաթվում է ընկուղենիներին: Իսկ Տաւրոսի գիւղերի խաղողները նշանաւոր են իրանց ողկոյղներով մեծութեամբ: Խաղողից շինում են լաւ գինի, մանաւանդ փոսնաց գաւառում:

Մառերի մէջ կան նաև թթիւ, սաւոր, ալօշ և այլն: Եթէ լեռնցիները պաշարված դրութեան մէջ չեն լինում, պտուղները իջեցնում են դաշտը և այնտեղ փոխում ցորենի և այլ բերքերի հետ: Բանջարեղեններ ևս շատ առատ են. չրջակայ

բոլոր լեռները լի են դանաղան տեսակ բանջարներով. նուրիկ, մանրակ, փնգա, օղէն, պոխ, շղթրուկ, աւելուկ, սիւնդ և այլն կազմում են սասունցիների կերակրութեան ամենահամեղ համեմունքը. իսկ ին (կանգառնած և մի բոյս), որի արմատն ու բունն էլ ուտվում է, բուսում է առատութեամբ, որպէս և խաւերի կոչվող թըթուր լուծվում ստնիկերը, որոնք բուսում են բայ ի ի (պոխած և մի բոյս) անձրեկից փտած արմատի վրա: Բերքերի մէջ նշանաւոր է մեղրը, որ մեծ առատութեամբ արտադրում է Սասունը. լեռների հարկաւոր տեսակ ծաղիկները կարողանում են նրիթ տալ մեղրուներին:

Երկրագործութեան համար, ինչպէս ասեցինք, գործ են ածում եղ, բայց սասունցիք պահում են նաև ոչխար և կով. իբրև դրաստներ ունեն միւսնային մէջ կան առատ և լաւ երկաթի հանքեր, երկաթ, որ առանց պողպատի է գործածվում և որից շինում են ամեն տեսակ գործիքներ: Այդ ամբողջ գաւառը—Քարակի բոլոր գլխերը զբաղվում են մեծ մասամբ երկաթահանութեամբ և նրանով մեծ առեւտուր են անում, եթէ աշողվում է նրանց ինքն զաշտը և եթէ պաշարված դրութեան մէջ չեն: Այժմ, երբ երկիրը պարզել

Ժողովուրդը ուրեմն պարագում է կիսովին երկրագործութեամբ, խաշնարածութեամբ և մեղրաբուծութեամբ:

Միխայիլ Տաւրոսի հայ բնակիչներն են, ուրոնք պարագում են նաև ուրիշ բանով: Այդ լեռների մէջ կան առատ և լաւ երկաթի հանքեր, երկաթ, որ առանց պողպատի է գործածվում և որից շինում են ամեն տեսակ գործիքներ: Այդ ամբողջ գաւառը—Քարակի բոլոր գլխերը զբաղվում են մեծ մասամբ երկաթահանութեամբ և նրանով մեծ առեւտուր են անում, եթէ աշողվում է նրանց ինքն զաշտը և եթէ պաշարված դրութեան մէջ չեն: Այժմ, երբ երկիրը պարզել

ԲԱՌՈՒՄԻՅ մեզ գրում են. «Այն 16 ձերբա- կալված թիւերը հայտնաբերելու մասին, որոնց մասին հաղորդեցիք «Մշակի» № 111-ի մէջ, չը- նորոհեմ փութալով նախանշապետի, որին այդ մա- սին հետադրով մի խնդրեք էր ուղարկված, առ- դէն աղափած են»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԿՈՆԳՐԵՍՆ ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 15-ին (նոր տօմարով) Բերլինում կը բացվի կանանց կոնգրէսը, որ հրաւիրել է իրական կրթութեան վերանորոգութեան Բերլինի ընկերութիւնը: Այդ կոնգրէսին մասնակցելու հա- մար հաւաքվել են Բերլինում կանանց շարժման ներկայացուցչուհիները Գերմանիայի ամեն ծայրե- րից: Կոնգրէսի նիստերը կը սկսվին հոկտեմբերի 15-ից և կաւարտվին հոկտեմբերի 17-ին: Բերլինի քաղաքային վարչութիւնը տուել է կանանց կոնգրէսի նիստերի համար իր դահլիճը:

Կանանց այդ շարժման գլխաւոր նպատակն է՝ հնարաւորութիւն տալ կանանց գիմնադրական իրականացումը կրթութեան ստանալու, արական գիմ- նադրանքի պարզամտութիւնը Գերմանական կա- նանց ձգտումներին համակրութեամբ վերաբերվե- ցին թէ պրոստական կառավարութիւնը և թէ Գերմանիայի դաշնակցական մի քանի ուրիշ պե- տութիւնները: Այժմ Բերլինում և Լէյպցիգում արդէն կան իրական գիմնադրանքներ, իսկ Կարլս- րուդոլֆ բացվեց գերմանական առաջին իրական գիմնադրանքը:

Կանանց կոնգրէսը նպատակ ունի քննութեան առնել այն միջոցները, որոնց օգնութեամբ իրա- կան գիմնադրանքի կարելի կը լինի հիմնել աւե- լի ընդարձակ ծաւալով:

ՊՐՈՖԷՍՐ ԼԵՅԴԵՆ

Նորին Կայսերական Մեծութիւն թագաւոր Կայսրին բժշկոգնիք մէկը յայտնի կլինիցիտ և Բերլինի համալսարանի պրոֆէսոր Լէյդենն է: Բերլինի լրագրողները հետեւալ կենսագրական տե- ղեկութիւններ են հաղորդում այդ նշանաւոր մասնագէտի մասին:

Պրոֆէսոր Լէյդեն ծնվել է 1832 թ-ի ապրիլի 20-ին: Գեռ շատ երիտասարդ հասակում նա ներքին հիւանդութիւնների նշանաւոր մասնագէտի համար վաստակեց 33 տարեկան հասակում Լէյդեն հրաւիրվեց Կենդանագիտական համալսարանը որպէս ներքին հիւանդութիւնների պրոֆէսոր: Այն- տեղ նա մնաց 1865 թ-ից մինչև 1872 թ-ը, երբ հրաւիրվեց Ստրասբուրգ: Չորս տարուց յե- տայ, 1876 թ-ին, Լէյդեն հրաւիրվեց Բերլինի հա- մալսարանը թերապիայի ամբիօնը զբաղելու, Տրա- ուրէ պրոֆէսորի տեղը:

Պրոֆէսոր Լէյդեն մասնագէտ չէ համարվում միայն ներքին հիւանդութիւնների մի որ և է ճիւ- դում, այլ նա մասնագէտ է սրտի, ջրային սխա- տման, երկկամուրջի և այլ հիւանդութիւնների Լէյդենի դիօգնողը կլանալով է համարվում:

Որպէս մարդ պրոֆէսոր Լէյդեն չափազանց ու- չաղիք և սիրալիր բժշկի համար: Ունի Նա մեծ պրակտիկա ունի, և նրա խորհրդին են դիմում հիւանդները աշխարհին զանազան ծայրերից: Պրո- ֆէսոր Լէյդենի գիտական աշխատութիւնների մեծ մասը նուիրված է երկկամուրջի հիւանդու- թիւններին: Բժշկական գիտութիւնների այդ ճիւ- դում պրոֆէսոր Լէյդենին բոլոր բժիշկները աւ- տօրիտետ են համարում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Կամպանիան զինդի բնակիչները, խալիւ- յում, խալիւական լրագրողների խօսքով, ամբող- ջապէս Բրազիլիա դադրեցին, և զիւրը ներկա- յում ոչ մէկ բնակիչ չունի:

— Թէհրանից լրագրողներին հեռագրում են հոկ- տեմբերի 2-ից հետեւեալը. «Աղա-շէյխ-Նասաֆիի մօլլան, որը երկու տարի առաջ արգելեց աղա- բնակութեանը պետական մնալովաճառութեան ծխախոտ առնել, իսկ զիւրդայններին՝ ծխախոտ ցանել, այժմ ուխտ դնաց Մէշէդ: Նրա բացակա- յութեան ժամանակ նախագահութեանը վերացրեց շէյխի մտցրած բոլոր սահմանափակումները: Այդ երկու տարվայ ընթացքում, շէյխի հրամանի շե- նորհով, շատ պակասեցին դանձարանի եկամուտ-»

ները և զիւրդայնները մեծ կորուստներ կրեցին»:

— Հոսմից մայրաքաղաքի լրագրողներին հեռա- գրում են, որ պապի արտաքին գործերի մինիստրը դիմեց Կ. Պօլսի՝ միջնորդելով թոյլ տալ հայոց պատերազմին մասնակցելու: Հոսմի կոնֆէրէնցիա- յին:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս օրերս Լոնդոնում վախճանվեց, 92 տարե- կան հասակում, պարլամենտական յայտնի գոր- ծիչ լորդ Գրեյ, որը մի ժամանակ աչքի ընկնող զեռ էր խաղում, որպէս լորդերի ժողովի անդամ և զաղթականութեան մինիստր: Լորդ Գրեյ հին ձեռն վիզ էր, 1882 թ-ից նա հեռացաւ աղաքա- միտ կուսակցութիւնից հօմբուլի պատճառով և այն ժամանակից յայտնի է որպէս Գլազգոնի հակառակորդ:

Լէյֆաւանի ճեմարանի մասին սկսել են լրկլամ- ներ տպագրել տալ:— Դա լաւ նշան է:

Ով իրան արգարացնում է՝ մեղադրում է, ասում է՝ ֆրանսիական առածը:

Ամենալաւ բեկամը՝ դ օր ծը պէտք է լինի:

Հայոց գրողների և մանկավարժների վերջին ժողովում՝ ամենատեղ վիճարանութեան նիւթը այն էր, թէ արեւելք երաշխաւորութեամբ մը փող տալ, թէ առանց երաշխաւորութեան:

Պատկերը հետաքրքրական էր:

— Առանց երաշխաւորութեան, առանց երաշ- խաւորութեան, դուք եք ի միջի այլոց և մի քանի այնպիսի մարդիկ, որոնց մասին բարի է լիզ ունեւրը պատմում են, որ երբեք առածը չեն տալիս, և որոնց մի կողմից չէ կարելի հա- լատալ:

— Ոչ մի երաշխաւորութեան, առանց երաշխա-ւորութեան, կրկնում էին ուրիշների հաշուով ապ- լորդները, — բայց միշտ աչքերը ներքե գցած...

Ժողովը լսում էր և ժպտում:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՍՏՈՒՄԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՄՄՖԵՐՈՒՄ, 10 հոկտեմբեր: Այսօր, առա-ւոտան 10-ը ժամին, արտակարգ գնացքով ժամա- նեց այստեղ Հասնի Ալիսա պրինցուհին: Կայա- րանում Նորին Բարձրութեանը գիմնադրեցին զինուորական և քաղաքացիական բարձր իշխանու- թիւնները և ժողովրդի ահագին բազմութիւնը: Քա-ղաքապետը արծաթէ ափսէի վրա մատուցեց պրինցուհուն աղուհաց: Նախագի զլխաւորի ամուսնին՝ Լադարիկա, և ուրիշ տիկիները մա- տուցին թարմ ծաղիկներից չքեղ փնջեր: Սիմֆե-րօպօլից պրինցուհին, զանազանութեան և ռու- րայի՝ ուղեկցութեանը, կառքով դնաց Լիւվադիա:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 հոկտեմբեր: Բիւլլետէն հոկ- տեմբերի 10-ին 8 ժամ 16 րոպէին: Հոկտեմբերի 9-ի գիշերը թագաւոր Կայսրը ննջում էր ընդմի-ջումներով ժամ 5 ժամ: Նորին Մեծութիւնը վեր էր կենում սովորութեան համեմատ, ակործակը մի փոքր աւելի պակաս է, ոչ ժերը չաւելացան:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 հոկտեմբեր: Բիւլլետէն հոկ- տեմբերի 11-ին առաւոտան 10 ժամին: Հոկտեմ-բերի 10-ի գիշերը թագաւոր Կայսրը աւելի լաւ էր քնում, ակործակը քիչ է, ոչ ժերի և սրտի գործունէութեան զուգործութեանը աւելի լաւ է: Ռո-տների ուշեքը մի փոքր աւելացաւ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 հոկտեմբեր: Թագաւորանը ցէտաբէկվել Մեծ Իշխան Սերգեյ Ալեքսանդրովիչի հետ գիմնադրեցին Մեծ Հայրանային Ալեքսանդր: Սիմֆերօպօլից Օդոնտափառ Անձինքը դնացին Եւտա բաց կառքերով: Խոնդին Սիմֆերօպօլից մինչև Եւտա շատ տեղերում չքեղ կերպով դար- յարված է կամարներով կանաչուց, մասնաւոր գեղեցիկ էր մուտքը Եւտայում: 6-ը ժամին Օդոնտափառ Անձինքը անցան Եւտայով: Թա-գաւորանը ցէտաբէկվել առանձին կառքում նըս- տած էր Հայրանային հետ: Փողոցներում լցված ժողովուրդը ողջունում էր ուրախ ռուրայով, եղա- նակը գեղեցիկ էր, 200 է տաղութիւնը: Լիւվա- դիա հասնելուց յետոյ պրինցուհին ուղղակի գնաց Փոքր պալատը Նոյս կայսրական Մեծութիւննե-րի մօտ, որտեղից թագուհուն և կայսրական ըն- տանիքի ուրիշ անդամներին հետ միասին դիմեց պալատական եկեղեցին, ուր մաղթանք կատար-վեց: Սիւլիտայի անձինքը գիմնադրեցին Նորին Բարձրութեանը եկեղեցու մուտքի մօտ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 հոկտեմբեր: Ալիսա պրին-ցուհին պատասխանեց Մոսկվայի նահանգապետի շնորհաւորութեանը հետեւեալ հեռագրով: Ալեք-սանդրովից. «Խորին կերպով զգացված եմ, որ Մոսկվան ինձ յիշեց ինձ համար նոր, բայց վա-ղուց արդէն ինձ սիրելի հայրենիքի հողի վրա ուր դնելու րօպէլին: Քոյոյ և ես ի սրտէ շնոր-հակալութիւն ենք յայտնում հին մայրաքաղաքին և չենք կասկածում նրա աղօթքների ջերմութեա-նը՝ մեր սիրելեայ թագաւորի անողջութեան հա-մար, թող Աստուած օրիշ մեզ»:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 հոկտեմբեր: Բիւլլետէն հոկ- տեմբերի 11-ին, երկուցեան 7 ժամին: Օրվայ ըն- թացքում թագաւոր Կայսրի մօտ նկատվում էր

մի փոքր քնաթիւթաւ գրութիւն և թեթիւ ջրա- ձգական երեւոյթներ, ակործակը երեկվանից աւե- լի լաւ է:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 հոկտեմբեր: Բիւլլետէն հոկ- տեմբերի 12-ին առաւոտան 10 ժամին: Գիշերը թագաւոր Կայսրը քնեց մի քանի ժամ: Ընկուտու- թիւնը նկատելի չէ, ակործակ կայ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՄԱ

Հոկտեմբերի 11-ին			
Լոնդոնի վրա 10 փունտ արծէ . . .	93	ր.	— Կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ . . .	45	ր.	62
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ . . .	36	»	90
Ռակի . . .	7	»	51
Մադրասի կուպոններ . . .	150	»	25
Արծաթ . . .	—	»	—
Օրսային դիւկոն . . .	5	»	7
Եղո. բանկի 5% տօմ 1 շրջանի . . .	—	»	—
— — — 2-րդ . . .	—	»	—
— — — 3-րդ . . .	—	»	—
4% պետական րէնտա . . .	93 1/8	»	—
5% ռուսկայ րէնտա 1884 թ. . .	160	»	—
4 1/2 ռուսկայ փոխառութիւն . . .	—	»	—
Արեւելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ. . .	—	»	—
— — — 2-րդ . . .	—	»	—
— — — 3-րդ . . .	—	»	—
— — — 4-րդ . . .	—	»	—
Ներքին 5% առաջին փոխառութ. 238	»	—	—
— — — երկրորդ . . .	218	»	—
Պետական երկաթուղային րէնտա . . .	—	»	—
4 1/2 րէնտա . . .	—	»	—
4% ներքին փոխառութեան . . .	96	»	—
5% գրաւ. թղթ. աղս. կալ. բանկի . . .	—	»	—
Աղս. կալ. Պետ. բանկի խաղաղութ. փոխ. թղթ. . .	193	»	—
4 1/2% վրայակ. դիւդ. հող. բանկի . . .	—	»	—
4 1/2% գրաւական թղթեր կալուած. . .	—	»	—
— — — փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մուտ. 153 3/8	»	—	—
— — — թղթաւ. . .	—	»	—

Ներքին	50/0	առաջին փոխառութ.	238	»	»
—	—	երկրորդ	218	»	»
Պետական երկրորդության ընկառ.	—	—	—	»	»
¹ / ₂	ընտառ		—	»	»
¹⁰ / ₀	ներքին փոխառութեան		96	»	»
⁵⁰ / ₀	գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի.	—	—	»	»
կեն. կալ. Պետ. բանկի խաղաղարտութ.	—	—	—	»	»
Գրաւ. թղթ.	—	—	193	»	»
¹ / ₂	⁰ / ₀	վարացի. գլխ. հող. բանկի.	—	»	»
¹ / ₂	⁰ / ₀	վրացական թղթեր կալուած.	—	»	»
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետաղ.	153	3/8	—	»	»

Ս. Պետերբուրգի բօրայի արամադրութեանը խաղաղ է:

Խմբագրի՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԳԱԼԱՆԴԱՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԵԼԻՔ-ԱԳԱՄԱԼԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԵՄԱՐԱՆԱԻՐՏ
Որոնում է գտնել Թիֆլիսում կամ ու- սուց չուրեւան պաշտօն գաւառներում: Պայմանների մասին դիմել Արշակ Մե- րաբեանին, «Տարազ» խմբագրատանը: (№ 118) 1—3

«ՓԱՌՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»
Հայոց թագաւորների պատկերներ, դիմն է 10 հատը 6 րուբլի: 1 հատը 1 րուբլի:
«ՀՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»
Լուսանկար պատկերներ, չափն է 12 վեր- շօկ, դիմն է 10 հատը 15 րուբլի, 5 հա- տը 8 րուբլի, հանդերձ ճանապարհածախ- սով. կարելի է ստանալ նալոժնի պատեժով: Հապէն, Москва, арм. перек. И. Ге- чебу. (№ 118) 1—5

Ի Մ Ա Շ Ի Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ե Ր Ը
1) «Սոս և վարդիթեր» վէպ (երկր. ա.) 1 ր. 50 Կ.
2) «Աղաթի» թատերութիւն (պատմ.) . . .
3) «Երկու խօսք հաւքարի մասին» թարգմանութիւն (պատմ.) . . .
4) «Ներքին կեանք Հին Հայաստանի» թարգմանութիւն (պատմ.) . . .
5) «Ղարաբաղի Տիրամայր Մարիամնան աղջկանց դպրոցի բացումը» (պո.) . . .
6) «Աղուրեաց երկեսու դպրոցի բացումը» (պատմ.) . . .
7) «Աւուստադի» վէպ (պատմ.) . . .
8) «Հացի խնդիր» (պատմ.) . . . 1 ր.
9) «Շահին» վէպ 1 »
10) «Յեցեր» վէպ 1 »
11) «Բլղէն» վէպ 1 » 20 »
12) «Սկիզբն երկանց» վէպ 1 » 20 »
13) «Յուշիկներ» 1 »
Բոլոր իմ աշխատութիւնները, բացի «Սոս և վարդիթերից» վաճառվում են բացառապէս ինձ մօտ: Հապէն՝ Թիֆլիս, Ներսիսեան դպրանոց:
Այստեղտե իմ բոլոր աշխատութիւնների հա- մար դուք մարդ առնողներին միայն 20% զիջումն կը լինի և ոչ 30%: Ինչպէս սխալմամբ յայտա- րարված էր: Ճանապարհածախսը առնողի վրա է: Պերճ Պաշտանց (№ 118) 1—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍՈՒՄ
«ՍՄԻՐԱՏ ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆԻ ԵՐԵՄՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ»
Դիւբլ
Յ ո թ ե լ ե ա թ ի ե թ կ ու պ ա տ կ ե թ ո Վ:
Խմբագրեց Ա. Մատուրեան, Հրատարակ. Յ. Տէր-Յակոբեանի
Գ ի ն ն է մ է կ ը ու բ լ ի:
Վաճառվում է յօդուտ ապագայ «Շահադիդեան գրականական ֆոնդի»:
Ցանկացողները դիմում են Հրատարակչին՝ Москва, Верхние Торговые Ряды, контора И. Н. Терп-Акопова, №№ 222—223, կամ Баку, контора И. Н. Терп-Акопова. (№ 116) 3—5

ՀԵՌԱՍՈՍ № 104
ՀԵՌԱՍՈՍ № 104
Մ. Բ. ՍԱՓԱՐԵԱՆԻ
ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
որը, բացի բազմաթիւ բարձր շքանշանների, արժանացած է նաև ներկայ 1894 թ-ին ՈՍԿԵ ՄԵԴԱԼԻ—Անտվերպէնի, և ԲԱՐՁՐ ՊԱՏԻՈՐ ՊԱՐԳԵՆԵՐԻ—Լիօնի ցու- ցահանդէսներում
Առաջարկում է նոր պատրաստած
Ը Ն Տ Ի Ր Պ Ա Պ Ի Ր Օ Ս Ն Ե Ր
«Капризъ» 25 հատը 15 կոպ.
«Рекомендационный»
«Театральные» 10 հատը 5 կոպ.
«Флора»
«Экономная» 10 հատը 3 կոպ.
Կարելի է առնել զործարանից և իսկական ծխախոտավաճառների մօտ:
Ուղարկելու ծախսը զործարանի վրա է: (№ 104) 0—5

Դ Պ Ր Ո Ց
Օ Ր Ի Ո Ր Դ Մ. Ի. ԱՍԼԱՄԱԶԵԱՆԻ
(Աւարտած կանանց բարձրագոյն կուրսերում)
Սոլոյակի, Նադորայա փողոց, Բուլչէֆսկայի փողոցի անկիւնում, տուն Շամկա- րովի № 25.
Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի պ. Հոգաբարձուի թոյլտրութեամբ, այս տարվայ սեպտեմբերի 15-ից բացվում է 3-րդ կարգի մասնաւոր դպրոց: Գպրոցն ըն- դունվում են երկու սեռի պատկանող մանուկներ՝ նրանց պատրաստելու կառավարչական միջնակարգ դպրոցները մանկու համար: (№ 105) 8—10